

Oponentský posudek na diplomovou práci Mgr. Robina Kopeckého *Pátý Bentham* (ÚFAR 2017)

Jakub Jirsa

Robin Kopecký (dále autor) ve své práci představil komplexní rekonstrukci předpokladů Benthamovy morální teorie, která vychází z málo známých a málo čtených textů tohoto plodného autora.

V první kapitole autor shrnuje své motivace k sepsání práce: jde mu o rekonstrukci a terminologické ukotvení Benthamovy nauky – v tomto ohledu práce svůj cíl naplňuje. V druhé kapitole autor popisuje základ Benthamovy filosofie jazyka, která následně v mnohém vysvětluje a (možná i) odůvodňuje jeho vlastní morální teorii. Tato filosofie jazyka je úzce provázána s Benthamovou ontologií, což se opět projeví zejména v rozborech úvodních pasáží *An Introduction* ve třetí kapitole práce. Zde autor pečlivě rozebírá tzv. „pravidlo užitku“ a jeho případná konkurenční pravidla ve vztahu k Benthamově ontologii a filosofii jazyka.

Čtvrtý kapitola pak pokračuje v hledání základů Benthamova utilitarismu a to na poli specifického pojetí psychologie. V páté kapitole se pak autor vrací k morálce a ukazuje základní principy Benthamovy morální teorie; spisy, které k tomu autor užívá, jsou hodné pozornosti: nejedná se o známé *An Introduction* či *Psychology of Economic Man*, ale o zejména o *Deontology*. Šestá kapitola se věnuje několika vybraným aspektům utilitaristického kalkulu a sedmá kapitole pak otázce možnosti individuální etiky založené na výše předvedených principech (jak autor tvrdí, tyto principy jsou vedeny především Benthamovou zákonodárnou a společensky reformní snahou).

Celá práce je podle mne poměrně zdařilým výkladem (k jednotlivým problémům viz níže); na první pohled upoutá šíře užitě primární literatury a snaha o propojení Benthamovy morální filosofie s ostatními filosofickými disciplínami. To je podle mne největší přínos vlastní práce. Je zajímavé, že výsledná interpretace Benthamovy morální filosofie se v zásadě neliší od jejích klasických interpretací. Autor tedy dodatečné zdroje užívá spíše k podepření a dokreslení stávajících interpretací, než k nějakým výrazným změnám v chápání Benthamova utilitarismu. Místy je práce až příliš popisná a zejména kapitola o filosofii jazyka si možná zaslouží rozpracování – to však jen na okraj k možnému dalšímu využití tématu.

Během posuzování práce jsem narazil na následující otázky, které bych rád autorovi v rámci obhajoby předložil:

- Bylo by možné detailněji popsat, jak Bentham dokáže klasifikovat Humovy *ideje* jako vnímatelné reálné entity? Podle Huma jsou ideje “the faint images of these (sc. impressions) in thinking and reasoning” (T 1.1.1.1/1), na první pohled mi není jasné, jak takové „faint images“ mohou být vnímatelné reálné entity?
- Jak je to tedy s Bohem? Na s. 20 autor píše, že podle Benthama jde o odvozenou reálnou entitu, zatímco podle s. 21 Bůh není předmětem přímého *ani odvozeného* vnímání – lze to nějak spojit?

- V kap. 2.6 autor cituje Benthamovu definici povinnosti (obligation), s. 24; v originále: „An obligation (viz. the obligation of conducting himself in a certain manner), is incumbent on a man, (i.e. is spoken of as incumbent on a man), in so far as, in the event of failing to conduct himself in that manner, pain, or loss of pleasure, is considered as about to be experienced by him.“ Autor si poněkud ulehčuje práci, když závěr definice překládá jako „... bude sníženo štěstí“. Snížení štěstí není nic daného, jen předpokládané. Bylo by možná dobré projít citace a zaměřit se na jejich překlad.
- Na s. 27 se autor ptá, kdo podle Benthama patří do skupiny morálně relevantních bytostí: proč nebere v potaz známou poznámku 122 z *Introduction to the Principles of Morals and Legislation* o schopnosti utrpení jako jediného relevantního kritéria?
- Je princip asketismu skutečně konkurentem principu užitku (s. 29-30)? Nespočívá Benthamova odpověď v tom, že ze širšího hlediska jde o stejný princip – asketa předpokládá, že se své odměny dočká, jen zřejmě ne zde a tady.
- Dokáže Bentham odpovědět na námitku ohledně obětování nevinné menšiny ve prospěch blaha dostatečně velké většiny? Anebo skutečně problém zůstává (kap. 5.5)?
- Na s. 52-53 se autor snaží představit Benthama jako „nekalkulujícího“ utilitaristu; výklad je poměrně složitý a místy možná i zmatený. Právě „kalkulování“ je jedním z problémů Benthamova utilitarismu, který by si zasloužil férové pojednání. Jak z *Introduction*, tak z *Psychology of Economic man* se zdá, že Bentham uvažuje o skutečném kalkulu, nikoli síti vzájemného porovnávání více a méně. Zároveň není jasné, proč podle autora nemohou peníze sloužit jako měřítko užitku? „Pravidlo klesající mezní užitečnosti“ rozhodně není problémem – i to se vyjadřuje v jednotkách.

Práci pokládám za poměrně zdařilou a navrhuji hodnotit velmi dobře až výborně v závislosti na výsledku obhajoby.

14.8.2017